

Munich Personal RePEc Archive

The Controversies of Economical Globalization

Donici, Andreea-Nicoleta and Calance, Mădălina

„Al.I.Cuza” University of Iași

28 January 2013

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/44072/>

MPRA Paper No. 44072, posted 10 Feb 2013 18:37 UTC

Donici Andreea-Nicoleta
Doctoral School of Economics
„Alexandru Ioan Cuza” University of Iasi, Romania
doniciandreea@gmail.com

Pînzaru căs. Calance Mădălina
Doctoral School of Economics
„Alexandru Ioan Cuza” University of Iasi, Romania
calancemadalina@yahoo.com

The Controversies of Economical Globalization

Abstract: Beyond its economical rigors and mechanisms, globalization has a strong social dimension which considers the impact of economical interconnectivity on the life and work of individuals and the societies to which they belong. Thereby, economic globalization changes the facts on: nationalism, culture, national or individual identity. The new rules imposed by the supranational entities and the changes induced by the transnational firms of the XXI century, opened the road to certain disputes and controversies. The aim of this paper is to emphasize the main controversies raised by the economical globalization by bringing into discussion: the resurgence of nationalism, the power of the international corporations and some negative aspects like inequity and poverty.

Keywords: globalization, nationalism, TNCs

JEL Classification: F6

În limbaj comun, *globalizarea* apare ca sinonim al următoarelor fenomene: piața liberă și liberalizarea economică - după traiectul politic al clasicilor liberali; westernizarea¹ sau chiar americanizarea - prin accentuarea influențelor politice, economice și culturale ale Vestului; proliferarea noilor tehnologii informaționale² - Revoluția Internetului; integrarea la nivel mondial - concepția potrivit căreia omenirea se află în punctul de a realiza o comunitate unică, universală, în care principalele surse de conflict se estompează. Majoritatea teoreticienilor în

¹ Scholte, J. A., *What Is Globalization? The Definitional Issue – Again*, CSGR Working Paper Nr. 109/02, Decembrie 2002 - În încercarea de definire a globalizării sunt discutate diferitele accepțiuni ale acesteia: internaționalizarea, liberalizarea, universalizarea și westernizarea.

² Asumându-și rolul de teoretician al globalizării, Thomas Friedman relevă rolul fundamental al tehnologiilor informaționale în procesul globalizării, enumerând cele 10 forțe aplatizatoare: (1) 11/9/89: căderea zidurilor Berlinului și (20): lansarea WINDOWS-ului, (3) 8/9/95: recunoașterea publică a Netscape, (4): fluxul de lucru automatizat prin integrarea software-ului, (5): uploading-ul sau ontrolul puterii comunităților, (6): externalizarea (outsourcing-ul), (7): offshoring-ul, (8) internalizarea (insourcing-ul), (9): In-formarea: Google. Yahoo!, MSN Web Search, (10)Steroizii: telefoane mobile, Ipod, etc, în Pământul este plat. Scurtă istorie a secolului XXI. Polirom, 2005, p.49

științe sociale împărtășesc ideea că globalizarea se referă la schimbări fundamentale în conturul spațio-temporal al existenței umane; la faptul că semnificația spațiului sau a teritoriului suferă perturbări în urma unor accelerări dramatice în structura temporală a formelor cruciale ale activității umane (Scheuerman, 2010).

Globalizarea este cu siguranță un concept cu numeroase valențe și conotații. Cea mai pregnantă dimensiune a sa este, în opinia noastră, cea economică, inițiată de schimburile comerciale dintre țări și motorizată de dezvoltarea tehnologică precum și de necesitatea sporirii producției, raportat la nevoile interminabile de consum. Stiglitz (2003) definește globalizarea prin sfidarea barierelor privind comerțul liber și prin integrarea economiilor naționale. Se consideră că, globalizarea economică ia amploare la mijlocul anilor 1970, odată cu sporirea vânzărilor prin internaționalizarea finanțelor și a producției precum și prin mișcările de concentrare/centralizare a capitalului. Acest progres economic fără precedent este însoțit de consolidarea organizațiilor internaționale și a reglementărilor privind facilitarea internaționalizării comerțului, finanțelor și producției. (Went, 2004) Astfel, globalizarea economică se va traduce prin interconectarea și integrarea graduală a economiilor și societăților prin intermediul noilor tehnologii, a noilor relații economice și a politicilor naționale și internaționale ale diverșilor actanți ai scenei mondiale (incluzând guverne, organizații și afaceri internaționale, forța de muncă și societatea civilă).

În secolul al XIX-lea, în viziunea clasică a lui Smith și Ricardo, comunitatea națională se raporta la munca națională și la capitalul național; aceste trei dimensiuni au cooperat, deseori conflictual, pentru a produce bunuri naționale, care să concureze împotriva bunurilor altor națiuni, într-un cadru ce poate fi numit, simplu, internaționalizare. În lumea contemporană, integrată global, capitalurile și bunurile au posibilitatea de a se mișca liber; activitatea competitorilor capitaliști globali și a forței de muncă este antrenată de mobilitatea capitalurilor. Din punct de vedere conceptual, Gunter și Hoeven (2004, p.7) separă procesul globalizării în două părți fundamentale. Prima parte privește aspecte precum: comerțul, investițiile, tehnologia, sistemele de producție transfrontaliere, fluxurile de informații și comunicarea. Dacă toți acești factori au apropiat anumite economii sau societăți, în aceeași măsură au contribuit și la marginalizarea multor țări sau indivizi. A doua parte a procesului de globalizare privește: *omogenizarea politicilor și a instituțiilor* din toată lumea (prin liberalizarea comerțului și a pieței capitalului, standardele internaționale ale muncii și a mediului); desființarea statului bunăstării; acorduri internaționale privind proprietatea intelectuală; precum și standardizarea politicilor și a comportamentelor care promovează globalizarea. În timp ce prima parte a

procesului este ireversibilă, cea de-a doua nu este inevitabilă ci, mai degrabă, un rezultat al deciziilor politice.

Mergând pe firul procesului decizional la scară mondială, nu putem ignora faptul că motorul globalizării este pus în funcțiune de exigențele câtorva state, adică a marilor puteri (S.U.A.³, în primul rând), antrenat de activitatea companiilor multinaționale și potențat, totodată, de propaganda unor numeroase personalități contemporane - globaliștii (politicieni, teoreticieni, jurnaliști, scriitori, etc.). Extinderea idealurilor democratice nu pare, însă, să se îndepărteze de granițele țărilor dezvoltate. Și, pentru că nu există concepte, curente sau ideologii care să atingă perfecțiunea din cauza implicării decisive a factorului uman, mereu condus de sentimente și de subconștient, planul liberalismului fie exagerează, fie degenerează.

Cu siguranță, globalizarea economică are destule minusuri ce se concretizează în reale dezavantaje în țările sărace sau în curs de dezvoltare. Prosperitatea și creșterea economică la scară mondială devin obiective iluzorii, în condițiile în care câștigurile sunt concentrate, nicidecum împărțite. În plus, fiecare moment controversat al istoriei își declară învinșii și câștigătorii – avem cumva motive să credem că rezultatele sunt aleatorii? Pentru susținătorii globalizării (asociată, în general, triumfului capitalismului sau a stilului american) procesul nu se traduce decât într-o manifestare a progresului. Țările în curs de dezvoltare, însă, trebuie să accepte impunerea celor puternici și să ia parte la procesul global, dacă doresc să crească și să lupte împotriva sărăciei. Creșterea economică este relativă, iar sărăcia continuă să aibe dimensiuni considerabile, făcându-ne să tragem concluzia că „globalizarea nu a adus beneficiile economice promise”⁴.

În celebra sa carte, *Globalizarea: speranțe și deziluzii*⁵, Joseph Stiglitz se întreabă ***de ce globalizarea a devenit extrem de controversată?*** - fiind o forță care a adus atât de multe beneficii lumii întregi: ajutoarele internaționale; creștere economică în multe state; creșterea speranței de viață a oamenilor și a nivelului de trai; reducerea sentimentului de izolare; înlesnirea accesului la informație și la noi tehnologii în țările în curs de dezvoltare, etc. Un răspuns pe cât de surprinzător, pe atât de cuprinzător și inspirator pentru cercetarea noastră, l-

³ Dacă ar fi să le dăm crezare lui Brzezinski sau lui Friedman, în prezent, globalizarea este un proces aflat sub dominația unui sistem monopolar, cel american; globalizarea economică este condusă de corporații multinaționale și de instituții controlate de către SUA (cum ar fi World Bank), iar globalizarea culturală a condus cu siguranță la răspândirea modului de viață american, sub pecetea mărcilor consacrate: Coca-Cola, McDonalds, etc. Astfel, în cadrul unei noi ordini globale administrate de către SUA, sunt generate, induse și perpetuate, modelele umane care sunt receptate și asimilate în mod eronat, reproduse aproape mimetic, fără fond, de către celelalte popoare, constituind un real pericol pentru indentitatea națională.

⁴ Stiglitz, J. E., *Globalization and its discontets*. W.W. Norton & Company, Londra, 2003, p.5.

⁵ Este traducerea românească a titlului original: *Globalization and its discontets*, publicat de W.W. Norton & Company, Londra, 2003.

am găsit la Tiberiu Brăilean: „Globalizarea apare tot mai evident ca un fenomen nestăpânit, redus la câteva dimensiuni foarte materialiste, foarte agresive și dezumanizante, ignorând socialul, mediul, tradiția, diferitele specificități culturale, spiritual-religioase și chiar miturile proprii fiecărei civilizații [...] Modelul de dezvoltare propus (a se citi impus) de forțele mondializării nu pare deci, să fie unul sustenabil, nici ca ritm, nici ca amenajare spațială, nici social, nici ecologic, nici energetic, nici geopolitic, în perspectiva unei indispensabile stabilități internaționale. Mai toate analizele și sondajele indică drept principali profitori ai mondializării firmele multinaționale, rechinii piețelor financiare, statele mari, în special S.U.A., cu o dezvoltare autocentrată, egocentrică, și alți actori mai mult sau mai puțin importanți...”⁶

Joseph Stiglitz ne atenționează că finalitatea politicilor economice ar trebui să se refere la asigurarea securității și a prosperității - locuri de muncă, venituri mari, servicii publice adecvate (în special sănătate și educație) - în măsură să permită și, totodată, să genereze progresul. Controversele globalizării iau naștere tocmai din cauza faptului că aceste obiective nu pot fi pe deplin îndeplinite.

1. Resurgența naționalismului

Transformările economice și politice care au cuprins mapamondul, poartă amprenta societăților multinaționale sau transnaționale, a organizațiilor economice interstatale, a organizațiilor suprastatale⁷, a imperialismelor și a elitelor, cu impact major asupra pilonului primordial al economiei mondiale: statul național, socotit ca fiind neputincios în tratarea problemelor globale de tip: politică monetară, securitate, reglarea activităților comerciale, etc.

În baza principiului acțiune-reacțiune, globalizarea își are reversul său prin procesele de regionalizare⁸, localizare, organizare a vieții economico-sociale cât mai aproape de individ și de nevoile sale, fapt care poate lua uneori forme extreme de tribalizare⁹, degenerând în

⁶ Tiberiu Brăilean, *Grădinile lui Akademos*. Editura Junimea, Iași, 2005, p.37.

⁷ Uniunea Europeană

⁸ Regionalizarea este procesul realizării unor aranjamente comerciale regionale cu grade diferite de integrare. Faptul că națiunea este depășită de regional poate fi privit din două perspective: *în primul rând*, cea a pan-naționalismului, care își propune extinderea națiunii prin reunirea statelor în cadrul unei comunități politice unice, în baza unei culturi comune (limbă, istorie, religie); *în al doilea rând*, naționalismul se prezintă ca forță de reacțiune la integrarea europeană sub forma național-populismului, potrivit: Dieckhoff Alain și Jaffrelot Christophe, *La résilience du nationalisme face aux régionalismes et à la mondialisation*, Critique internationale, 2004/2 no 23, p. 125-139.

⁹ Antagonia globalizare - tribalizare o regăsim metaforizată pretutindeni în literatura de specialitate: la Benjamin Barber (1992), *Jihad și McWorld* operează cu o forță egală, în direcții opuse, una a resentimentelor parohiale, cealaltă a universalizării piețelor; la Thomas Friedman (2000) *Lexus* este dedicat modernizării, eficientizării și privatizării economiei cu scopul obținerii prosperității într-un sistem globalizat, în timp ce *măslinul* urmărește menținerea obiceiurilor și a instituțiilor capabile să îi confere un sentiment de apartenență, să

naționalisme și fundamentalisme (Brăilean, 2004, p. 224). Vom constata că, în sânul economiei mondiale, ca sistem al interacțiunii, al concurenței, al interdependențelor, naționalul cunoaște, la momentul actual, noi dimensiuni. Odată cu dezvoltarea fără precedent a comunicațiilor, transportului și comerțului, caracterul eterogen, caracteristic ansamblului economiilor naționale, se estompează prin globalizare – proces ireversibil, de uniformizare economică, cu implicații directe asupra societăților și culturilor. Totodată, obiective specifice ale globalizării precum: dispărarea granițelor, reducerea disparităților între state, normele comune de reglementare, etc., își propun să ofere un nou sens economiilor naționale. Devine evident că tot ceea ce ține de activitatea economică a unei țări se va integra unei economii globale, în care naționalul va fi foarte greu de identificat, rolul statului diminuându-se treptat iar bunăstarea populației raportându-se, progresiv, la sectorul afacerilor internaționale private și, mai puțin, la planul național (Brăilean și Zaharia, 2009).

În opinia globaliștilor, independența și suveranitatea națională sunt depășite în era globalizării: Waltz (1999, p. 694) susține că oamenii, firmele și piețele contează mai mult decât statele. Una dintre tezele reputatului jurnalist american Thomas Friedman punctează nevoia de sacrificare a suveranității statale în favoarea instituțiilor globale care reglementează piața liberă, o situație denumită metaforic, "Golden Strait Jacket" - „Cămașă de forță de aur”. Autorul susține că, într-o lume liberă, fără ziduri, nu există decât un singur drum de urmat, care, odată recunoscut de către state, prin respectarea regulilor pieței libere în economia globală, va înlesni îmbrăcarea națiunilor cu această „haină”. (Friedman, 2000, p.104)

Un alt teoretician și promotor al globalizării, Brzezinski, de al cărui nume se leagă atât idealul de sporire a puterii SUA cât și înființarea unor organizații extrem de controversate¹⁰, deseori amintite în cadrul teoriilor conspirative, scria, acum 30 de ani, că „statul național, ca unitate fundamentală de organizare a societății umane, a încetat să mai fie principala forță creatoare în societate. Băncile internaționale și corporațiile multinaționale acționează, programează și planifică viitorul societății în termeni care sunt mult mai avansați decât conceptele politice ale statelor naționale” (Brzezinski, 1971, p.28). Survine ideea potrivit căreia deciziile entităților supranaționale vor prevala, subminând puterea statului și progresând spre o dezintegrare a economiilor naționale și o integrare a acestora în cadrul unui spațiu planificat prin norme și rigori comune, dacă nu chiar centralizate.

îi permită identificarea cu o comunitate (trib), națiune sau religie. Momentan, globaliștii și naționaliștii nu pot avea o coexistență pașnică, deoarece grupul *Lexus*, prin forțele anonime, transnaționale, omogenizatoare, standardizatoare ale pieței și tehnologiilor, amenință supraviețuirea *măslinilor*.

¹⁰ Comisia Trilaterală și Clubul Bilderberg

Guvernele țărilor dezvoltate, care dețin un control decizional multimarginal, dirijează activitatea organizațiilor economice internaționale ca: Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială sau Organizația Mondială a Comerțului¹¹. Companiile transnaționale joacă un rol decisiv în economia mondială contemporană, absorbind capitaluri tot în favoarea țărilor puternice, în timp ce, țările mai puțin dezvoltate, suferă de pe urma protecționismului sistemului internațional (Tung, 2002, p.317). Astfel, este pusă în cauză problema pierderii suveranității statului în favoarea unor entități politice superioare, acest aspect alimentându-i pe naționaliști în sensul formulării de critici aduse globalizării sau chiar a conturării unei rezistențe la fenomen. Ilie Bădescu, inițiatorul noopoliticii, consideră că „cea mai înaltă rațiune a unui stat este reacția la globalizare” (Bădescu, 2006, p.459). Prin urmare, poate fi remarcată o relație antagonică între ceea ce înseamnă *naționalism*, bazat pe mulțimea intereselor și aspirațiilor unei națiuni¹² și *supranaționalitate*, care înseamnă posibilitatea unor organisme nenaționale de a administra și de a impune direct norme și hotărâri structurilor naționale. Întrebarea imediată este dacă naționalismul a ajuns sau nu în partea de sus curbei sale, fiind dată situația erodării Statului - națiune sub influența forțelor transnaționale și de regionalizare. Iar dacă sfârșitul Statului - națiune este inevitabil, va fi sau nu abolită condiția naționalismului? (D' Agostino et al., 1997).

În altă ordine de idei, identitatea națională pe baza căreia s-au întemeiat statele, se confruntă acum cu fenomenul globalizării culturale, fenomen ce își propune întâlnirea și apropierea culturilor naționale. Favorizând fluxurile comerciale, financiare dar și imigrația, globalizarea contribuie la disiparea granițelor politice ale statelor - națiuni și la apropierea culturilor naționale. În mod paradoxal, atât din punct de vedere socio-cultural, cât și din punct de vedere psihologic, demersul omogenizator al globalizării accentuează noțiunile de „diferență”, „identitate”, „independență” deoarece, atât la nivel individual cât și la nivel de grup sau de comunitate se impune întotdeauna nevoia unei deosebiri. Și, pentru că naționalismul este o doctrină ce îi diferențiază pe indivizi în baza naționalității acestora,

¹¹ Deși economia globală prinde rădăcini, mulți autori sunt de părere că ne lipsesc instituțiile necesare pentru o politică globală. Costurile și beneficiile globalizării sunt distribuite asimetric, dezavantajând oamenii săraci din țările subdezvoltate, în special în ceea ce privește plasarea forței de muncă slab pregătite și crearea drepturilor de proprietate intelectuală. World Trade Organization (OMC) este o țintă a criticilor antiglobalizare, deși ar trebui să fie văzută ca o extensie a statului de drept în arena internațională sau ca o contrapondere a uniteralismului hegemonic. În general, liberalismul economic global ar trebui să fie echilibrat de instituții democratice care să furnizeze bunuri publice și mecanisme internaționale pentru finanțarea acestora. Subiectul este amplu abordat în: Keith Griffin, *Economic Globalization and Institutions of Global Governance*, Development and Change, Volume 34, Issue 5, pages 789–808, November 2003

¹² unitate națională, suveranitate națională, independență economică, independență politică, potrivit: Florian Tănăsescu, *Doctrine și instituții politice*, Ediția a IV-a, București, Editura Fundației România de Măine, 2006, p.135

această concepție pare a fi anacronică în contextul globalizării galopante a secolului XXI. Însă, efecte negative ale globalizării precum: tratamentul imigranților, dependența față de sistem sau față de organisme suprastatale atotputernice, acutizarea imperialismelor, conduc spre o renaștere a naționalismului, care caută să fie exprimat, de cele mai multe ori prin vocea partidelor naționaliste sau populiste. (Mudde, 2004) Astfel, deslușim o poziție conservatoare, a apărătorilor rolului națiunii ca entitate pe scena politică, ce se opune vehement pretențiilor globaliste de declinare a importanței statului în cadrul relațiilor internaționale.

Considerăm că, în cadrul noii orânduiri politico-economice mondiale, stabilirea conexiunilor socio-culturale conduce la manifestarea unor serii de pretenții naționaliste, care sunt fie îndreptățite, fie exagerate. Încă nu se poate spune despre globalizare că ar conduce la dispariția naționalismului ci, dimpotrivă, aceasta pare să îi favorizeze emergența dacă nu chiar reconstrucția. În contrapondere, naționalismul se poate concretiza într-o veritabilă frână a procesului de globalizare. Henry Kissinger (2008) declara, acum câțiva ani, că, pentru prima dată în istorie, un sistem economic cu adevărat global, cu o perspectivă neimaginată vreodată despre bunăstare, întâmpină - paradoxal – tentația unui naționalism ce îi amenință împlinirea.

2. Puterea corporațiilor transnaționale

O nouă ordine mondială pare să ia contur grație proiectelor corporatiste. Relațiile de producție capitaliste și marile corporații din țările dezvoltate (inclusiv transnaționalele - CTN¹³) sunt factori ai dezvoltării economice, ai progresului științei și tehnologiei. Privind teoria corporațiilor, considerăm consistent și valoros aportul lui Stephen Herbert Hymer la dezvoltarea cunoștințelor despre întreprinderea multinațională. Conform economistului canadian, firmele multinaționale sunt un substituent al pieței, ca metodă de organizare a schimbului internațional. Întrebările pe care astfel de entități le ridică în cadrul teoriei economice sunt numeroase, pentru că acest gen de firme gigante, care operează într-o piață imperfectă și a căror eficiență se confundă cu eficiența deciziilor oligopolistice, operează într-o zonă în care economia bunăstării se relativizează - mai ales, în ceea ce privește aspecte precum alocarea eficientă a resurselor prin competiție sau armonia dintre maximizarea profitului individual și interesul social. Mai mult decât atât, multinaționalele aduc în discuție

¹³ Prin CTN, conform definiției date de statele OCDE, înțelegem societăți și alte entități, stabilite în cel puțin o țară, a căror interconectivitate permite coordonarea operațiunilor lor, în diferite moduri.

probleme ce nu pot fi analizate în termeni strict economici: alienarea, dominarea, crearea cererii sau relația corporație – stat.¹⁴ (Hymer, 1970)

Integrarea comerțului internațional și a finanțelor se produce în relație directă cu producția internațională (prin fragmentarea producției și/sau specializarea organologică/intra-produs), fapt ce presupune o diviziune a procesului de producție în mai multe părți, în mai multe țări. Acest fapt poate fi ilustrat prin referire la producția de automobile: deși o mașină este asamblată într-o anumită țară, foarte multe produse intermediare vin din alte țări. Astfel că, proveniența produselor intermediare va fi din țări favorabile și profitabile producției, în care firmele producătoare sunt deținute total sau parțial de către corporațiile multinaționale care assemblează mașinile. În alte cazuri deschiderea piețelor a condus la diferite coluziuni între firme și la formarea alianțelor transfrontaliere precum joint-ventures. (Emadi-Coffin, 2002, p.165).

Mai mult, în sfera relațiilor internaționale, afaceri care promit mari investiții în țările slab dezvoltate pot cere, în schimb, diferite input-uri: manoperă, resurse primare, etc. Poate fi obținut, de asemenea, un regim favorabil al taxelor¹⁵, fapt ce va conduce la reducerea veniturilor din sectorul public. În condițiile în care țările dezvoltate, pot opera cu deficite ale impunerilor fiscale, Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială cer bugete echilibrate, forțând reducerea cheltuielilor sociale și aplicarea reglementărilor (Epstein, 1996; Stiglitz, 2006, Cap. 2). Rezultatul va consta în reducerea standarelor de viață pentru cei care muncesc, alături de deteriorarea mediului.

După Goldsmith (1997), a crea o economie globală înseamnă a generaliza un proces distructiv, implicând transformarea existenței, încă guvernată de autosuficiență, a oamenilor care locuiesc în zona rurală a Lumii a III-a, într-un consumerism al bunurilor și serviciilor intensive în capital, furnizate, evident, de către companiile transnaționale¹⁶.

¹⁴ inclusiv problema imperialismelor; spre ilustrate, putem cita din jurnalistul american Thomas Friedman (care reclamă strident hegemonia Statelor Unite ale Americii: „în sistemul globalizării, Statele Unite reprezintă acum singura superputere dominantă și toate celelalte națiuni îi sunt subordonate într-un grad sau altul” în: Friedman, Thomas L., *Lexus și măslinul: cum să înțelegem globalizarea*, București, Editura Fundației PRO, 2001, p.35.

¹⁵ Organizația Mondială a Comerțului (OMC) a fost înființată în vederea asigurării extinderii comerțului internațional. Factorii de decizie politică, economiștii, organizațiile internaționale și marile corporații folosesc teoria avantajului comparativ pentru a pune în evidență faptul că globalizarea schimburilor comerciale este în interesul tuturor statelor și a oamenilor, în general. De aceea, acordurile internaționale, descurajează vehement restricțiile tarifare și non-tarifare în schimburile transfrontaliere, sau efectiv reduc aceste reglementări ca o chestiune de principiu. Societatea civilă, mișcările sociale, contestă din ce în ce mai mult autoritatea și jurisdicția OMC, cerând prioritizarea nevoilor sociale și ecologice.

¹⁶ Articol disponibil la adresa : <http://www.edwardgoldsmith.org/34/> .

Criticii globalizării vorbesc, de asemenea, despre tendința de minimizare a reglementărilor privind mediul. Orice cost sau orice taxă poate descuraja investițiile și, de aceea, există presiuni de a se reduce standardele sau de a le menține la un nivel redus. Țările în curs de dezvoltare nu au experiență și nici cunoștințe aprofundate legate de afacerile demarate prin investițiile străine, ignorând repercusiunile asupra mediului. Afacerile multinaționale vor profita și își vor canaliza cele mai nocive (poluante chiar) elemente ale procesului de producție în țările sărace, pentru că vor fi tolerate în iluzia dezvoltării economice. Intensificarea activității de producție și a transporturilor vor contribui, de asemenea, la creșterea poluării și la epuizarea resurselor (Goldsmith, 1996). În cursa globalizării se presupune greșit că mediul are o valoare morală separată de consumul indivizilor. Ecosistemele naturale sunt percepute ca valoare instrumentală, iar sustenabilitatea este văzută în termeni strict economici și nu ecologici (Tiemstra, 1997, p. 147). Așadar, ne întrebăm, dacă nu cumva ne îndepțăm, încet, dar sigur, spre autodistrugere.

De mulți ani, se discută în literatura de specialitate despre structura rețelei de control a corporațiilor transnaționale ca entități care afectează atât concurența pieței globale cât și stabilitatea financiară. Un recent studiu al Universității din Zürich reușește să identifice arhitectura rețelei de proprietari internaționali precum și controlul deținut de fiecare jucător global¹⁷. Autorii studiului aseamnă structura globală a companiilor transnaționale unui gigant papion, totalitatea fluxurilor fiind controlate doar de un nod, bine încheșat - un mic nucleu de instituții financiare. Acest nucleu poate fi înțeles ca o „super-entitate” economică și poate ridica probleme noi, importante atât pentru cercetători cât și pentru factorii de decizie politică (Stefania Vitali, James B. Glattfelder, and Stefano Battiston, 2011, p.1). Întrebările noastre, se vor referi, evident, la rațiunea și traseul câștigurilor acestor entități. În plus, studii recente (Stiglitz, 2010, Battiston et al, 2009) au arătat că rețelele financiare intens conectate sunt foarte expuse riscului sistemic. În ciuda faptului că astfel de rețele sunt extrem de solide în perioade bune din punct de vedere economic, în vremuri de criză, situația se schimbă, deoarece firmele membre au tendința de a intra, simultan, într-o „stare de stres”. Acest aspect a fost evidențiat cu precădere în momentul colapsului financiar din 2008.¹⁸

3. Inegalitate și sărăcie

¹⁷ Lista celor mai puternice 50 de corporații în plan mondial, alături de procente la gradul de influență, poate fi consultată în ANEXA 1.

¹⁸ Notă: 3/4 din membrii nucleului rețelei analizate în studiul elvețian sunt reprezentate de intermediari financiari.

Principalul scop al globalizării economice este creșterea economică prin extinderea pieței, diviziunea muncii și a specializărilor. Creșterea economică este o condiție preliminară pentru eradicarea sărăciei din toată lumea, pentru îmbunătățirea standardelor de viață și oferirea de șanse egale tuturor membrilor populației.

Din păcate, identificăm un alt handicap al globalizării în accentuarea diferențelor dintre țări în ceea ce privește bunăstarea, cu disparități accentuate, între țările sărace și cele bogate, privind mărimea PIB-ului pe cap de locuitor sau, efectiv, o rată ridicată a inegalității veniturilor. Juste sau nu, aceste diferențe conduc la percepția generală potrivit căreia globalizarea îi vulnerabilizează pe săraci și îi favorizează pe cei bogați. Discrepanțele de avuție s-au accentuat foarte mult. O elită globală de speculatori financiari, antreprenori și specialiști în high-tech conduce acum lumea, în timp ce majoritatea sărăcește (Brăilean, 2005, p.29). Țările cu instituții puternice și care practică intens comerțul internațional, au creșteri economice mai rapide, deoarece țările cu instituții mai bune sunt mai dispuse la schimbul internațional (Dollar, Kraay 2002). Devine mai mult decât evident că mașina globalizării economice este pusă în mișcare de resurse și de instituții pe care cei aproape un miliard de săraci ai lumii¹⁹ nu le posedă, drept urmare, vor fi defavorizați prin neparticipare sau prin impuneri neadecvate, din exterior.

În timp ce marea majoritate a literaturii academice și instituționale relevă că globalizarea a stimulat creșterea economică și că în general, beneficiile globalizării depășesc costurile sale, literatura ce studiază impactul globalizării asupra sărăciei devine o replică extrem de controversată. Multe dintre concluziile cercetătorilor individuali se referă la faptul că evidența empirică a faptelor conține o varietate de defecte conceptuale.²⁰ Un studiu cuprinzător al Oxfam International (2002), care popularizează ideea că regulile și instituțiile comerciale existente sunt aranjate în favoarea țărilor dezvoltate, demonstrează faptul că schimburile comerciale internaționale nu au numai un impact pozitiv, de reducere a sărăciei, ci și unul deosebit de negativ, variind în funcție de țările emergente. Pe de altă parte, studiul Oxfam America (2002) analizează impactul entităților financiare private asupra sărăciei, ajungând la concluzia că finanțele mondiale îi vulnerabilizează pe cei săraci.

¹⁹ Existau cca. 925 de milioane de săraci în lume în anul 2010, potrivit Raportului: *2012 World Hunger and Poverty Facts and Statistics*, disponibil la: <http://www.worldhunger.org/articles/Learn/world%20hunger%20facts%202002.htm>

²⁰ A se vedea diferitele contribuții semnate Weisbrot et al. exprimând un punct de vedere total opus, semnalând în urmă cu mai bine de 10 ani că procesul contemporan al globalizării a condus la diminuarea progresului și la o creștere economică nesemnificativă, comparativ cu cea a anilor 1970-1980.

În 1999, economistul elvețian Klaus Schwab, în calitate de purtător de cuvânt al Forumului Economic Mondial (FEM) afirmă: „globalizarea înseamnă deschiderea piețelor lumii pentru a forma o piață mondială unică, total liberalizată”²¹. Potrivit teoriei economice, țările sărace sau în curs de dezvoltare ar trebui să beneficieze cel mai mult de pe urma liberalizării politicilor de schimb, pentru că liberalizarea are un efect mai puternic pentru acele țări care urmează să se integreze sistemului spre deosebire de acele țări care sunt deja membre. Logica ne spune că, cu cât dispersarea cunoștințelor și schimburile internaționale sunt mai ample, cu atât va spori și PIB-ul. În realitate, înainte de criza din 2008, țările bogate membre OECD înregistrau cele mai mari creșteri ale PIB-ului din 1960, în timp ce țările sărace se îndepărtau și mai mult ca situație de ceea ce se întâmpla în S.U.A. sau în vestul Europei (Mand, 2011).

Dacă modelul avantajului comparativ consideră schimburile comerciale internaționale un „joc al sumelor pozitive”, cu avantaje obținute de către toți participanții, procesul integrării economice stimulează doar acele țări care se „liberalizează” și le penalizează pe cele care nu o fac. Teoria economică tradițională asociază o integrare comercială²² ridicată unor salarii relativ mari pentru lucrătorii din țările bogate, fapt care contribuie la creșterea inegalității salariale din acele țări, însă cu posibilitatea de descreștere a inegalității în țările unde veniturile sunt mici. O bună parte a cercetătorilor sesizează creșterea inegalităților în cadrul economiilor emergente sau în curs de dezvoltare (e.g. Milanovic și Squire, 2005); alte studii relevă faptul că o creștere a importurilor de la țările în curs de dezvoltare conduce la o intensificare a inegalităților între veniturile²³ din țările dezvoltate (Jaumotte et al., 2008). Daly (1998) identifică faptul că tendința rezultantă a competiției pieței globale este aceea de a alinia salariile sau condițiile de trai unor standarde comune pentru toate statele integrate, cu

²¹ În: Dinu Moraru, *Pledoarie pentru o economie mondială în slujba umanității*, „Curentul”, 29 ianuarie 1999

²² Notă: Integrarea comercială este definită ca totalitatea importurilor și exporturilor ca procentaj din PIB. Deschiderea financiară este definită ca sumă a activelor și pasivelor transfrontaliere ca procent din PIB. Potrivit: *Growing Income Inequality in OECD Countries: What Drives it and How Can Policy Tackle it ?* la Forumul OECD Pentru Depistarea Inegalității, Paris, 2 Mai, 2011.

²³ Câștigătorul Premiului Nobel, economistul Simon Kuznets (1901-1985) emite, la mijlocul anilor 50, o ipoteză destul de controversată, potrivit căreia inegalitatea în distribuția veniturilor va spori odată cu creșterea economică a unei țări (sau cu PIB-ul). Dacă în anii 1960 exista un suport empiric pentru curba inversă în formă de U a lui Kuznets, o reexaminare a acesteia în anii 1980 a identificat o evidență empirică redusă în sprijinul teoriei. Dezbateră va continua în anii 1990, când numeroase studii ajung la diferite concluzii legate de curba lui Kuznets. Totuși, astăzi, există ideea, general împărtășită, că egalitatea și creșterea nu trebuie să fie scopuri contradictorii. Majoritatea economiștilor sunt de părere că nu există o legătură automată între creșterea economică și dezvoltarea umană echitabilă. Însă, atunci când această legătură este consolidată de politici și de determinare, are loc o susținere mutuală, creșterea economică reducând sărăcia și îmbunătățind condițiile dezvoltării umane.

paradoxul mutării capitalului acolo unde există forța de muncă ieftină²⁴. Lindert și Williamson (2002) identifică semne clare ale convergenței veniturilor între țările integrate în economia mondială și divergențe între țările deschise comerțului internațional și cele care aleg să se izoleze de piețele globale. În completare, Ghose (2001) relevă faptul că țările care și-au concentrat orientarea către comerțul internațional au obținut o creștere economică notabilă, în timp ce, stagnarea sau declinul relațiilor comerciale internaționale, în alte țări, au condus la o creștere caducă.

În plus, globalizarea nu se referă exclusiv la integrarea economică globală a economiilor naționale, prin libera mișcare a bunurilor și a capitalurilor; odată șterse granițele naționale de buretele economiei, indivizii capătă acces liber la piața internațională a muncii - deci, procesul se află în permanentă legătură cu ceea ce numim forța de muncă, devenind o sursă a intensificării fenomenului migrației. În varietatea problemelor sociale globale identificăm aspecte controversate ce țin de locurile de muncă²⁵, condițiile de muncă, veniturile și protecția socială, cultura și identitatea, includerea și excluderea, coeziunea familiilor și a comunităților. Regulile privind comerțul și fluxurile de capital trebuie, astfel, completate de către regulile mișcării transfrontaliere a populației, mai ales că, situația actuală indică o intensificare a traficului de persoane și a exploatarea muncitorilor imigranți.²⁶ În plus, în fața fluxurilor migratoare internaționale, populațiile țărilor gazdă se simt amenințate în ceea ce privește identitatea națională și locurile de muncă, dezvoltând reacții naționaliste de respingere. Ca răspuns la xenofobia populației din țara gazdă imigranții pot, la rândul lor, să recurgă la prezervarea propriei identități naționale și la menținerea unor legături puternice cu țara de proveniență. (D' Agostino et al., 1997)

Controversele majore ale globalizării țin de analiza economică și de predicțiile privind consecințele unei economii intens globalizate. Dacă neoliberalii sunt de părere că toată lumea

24 Aceasta fără ca forța de muncă ieftină să fie concentrată acolo unde este capitalul, cu implicații asupra scăderii salariului. Facem, din nou, trimitere la *Lumea plată* a lui Thomas Friedman, în care, în locația Bangalore, India, autorul se trezește, în timpul unei runde de golf, înconjurat de anunțuri ale companiilor americane tradiționale, cum ar fi Pizza Hut, Epson, HP sau Texas Instruments. În periplul său, întâlnește muncitori și oameni de afaceri indieni lucrând pentru companiile americane, vorbind în accente americane și adoptând chiar nume de americani, în propria lor țară.

25 „20% din populația aptă de muncă ar fi suficientă în secolul următor pentru a asigura avântul economiei mondiale. O cincime din cei care caută de lucru vor fi de ajuns pentru a produce toate mărfurile și a furniza serviciile de înaltă calitate pe care și le poate permite societatea mondială. Dar ce se va întâmpla cu ceilalți? 80% dintre cei ce doresc să muncească vor rămâne fără slujbe? ... Problema viitorului este *to have lunch or to be lunch*, a avea mâncare sau a fi mâncat” în: Martin, Peter și Schumann, Harald, *Capcana globalizării: atac la democrație și bunăstare*. Editura Economică, 1999, p.13.

26 Raportul comisiei mondiale pentru Dimensiunea Socială a Globalizării, *A fair Globalization. Creating Opportunities for all*, 2004, p. Xii, disponibil la: <http://www.ilo.org/fairglobalization/report/lang--en/index.htm>

are de câștigat de pe urma globalizării – poate cu excepția celor care sunt încă victime ale tranziției, criticii fenomenului susțin ideea conform căreia globalizarea depresionează salariile și condițiile de muncă pentru mulți indivizi, în special muncitorii necalificați, și, totodată permite o creștere a inegalității în și între state. Dacă neoliberalii sunt de părere că vor fi îmbunătățite condițiile de mediu prin globalizarea generatoare de creștere și dezvoltare, criticii sunt de părere că mediul va fi deteriorat. Susținătorii globalizării văd globalizarea ca o consolidare a diversității culturale, a autodeterminării și a democrației, în timp ce criticii fenomenului identifică o periclitate a acestor valori (Tiemstra, 2007, p.149).

4. Concluzii

Globalizarea este o ideologie cu înțelesuri și ramuri multiple. Latura sa economică îi conferă un caracter definitiv și ireversibil, din momentul în care, economiile lumii, devin din ce în ce mai interdependente ca urmare a schimburilor comerciale transfrontaliere de mărfuri și servicii, a fluxurilor internaționale de capital și a răspândirii perseverente a tehnologiei. Globalizarea economică se construiește în jurul pieței libere și relativizează, în același timp, ideea de libertate. Paradoxul este alimentat, în permanență, de deciziile și reglementările entităților suprastatale, de interesele marilor corporații sau de pretențiile imperialiste ale unor superputeri precum S.U.A.

Controversele globalizării apar la orizont din momentul în care unele sectoarele economice și segmentele ale populației nu acced la beneficiile promise. Repercusiunile globalizării sunt grave atât pentru țările în curs de dezvoltare - în privința sărăciei și a datoriilor la băncile internaționale - cât și pentru țările dezvoltate, deoarece, în sectorul producției, se apelează, din ce în ce mai mult, la outsourcing, cu implicații negative asupra locurilor de muncă pe plan național. Discrepanțele de avuție între Nord și Sud, între Est și Vest, sunt evidente. Mai mult, puterea de cumpărare a consumatorilor este întreținută pretutindeni prin creditare și prin finanțarea deficitului comercial; capitalul devansează munca, iar fluxurile financiare ajung să manipuleze piața. Indiferent de variabilele luate în discuție, se pare că, profitul ajunge mereu într-o direcție prestabilită și nu acolo unde este nevoie; săracii lumii sunt veșnic marginalizați, în timp ce bogații controlează resursele în scopuri prea puțin transparente și nealtruiste, dacă ne gândim că, în lumea modernă, încă se mai moare de foame²⁷.

²⁷ La fiecare 3,6 secunde un om moare de foame.

Din tot acest amalgam al constatărilor pesimiste emană o serie de controverse privind scopul și activitatea bancheriilor, marilor corporații, marilor puteri sau chiar a societăților secrete. Din momentul în care Revoluția Franceză a zăgrăvit lumea politică modernă, a existat o obsesie constantă a conspirației, ca factor declanșator al proceselor geopolitice revoluționare. Globalizarea, ca forță hegemonică a secolului al XXI-lea, va sublima o gamă largă de speculații și va deveni susceptibilă de îndeplinirea vechilor profeții: un singur stat, un singur guvern, o bancă unică. Tendințele „unificatoare” transpar în majoritatea reglementărilor internaționale, mai ales în domeniile comercial și financiar. În prima publicație a Clubului de la Roma, intitulată *Limitele creșterii economice* (1972), este exprimată o viziune globală asupra lumii: „Noi credem că a devenit evidentă necesitatea unei inovări sociale care să corespundă schimbărilor tehnologice, în sensul unei reforme radicale a instituțiilor și a proceselor politice la toate nivelurile, inclusiv în sistemul politic mondial. Și, deoarece iluminarea intelectuală nu are efect dacă nu este politică, Clubul de la Roma, va încuraja crearea unui forum mondial, în care oameni de stat, factorii de decizie politică și oamenii de știință pot discuta despre pericolele și speranțele unui viitor sistem global, fără constrângeri ale negocierilor formale interguvernamentale.”²⁸ Clubul funcționează oficial ca institut de cercetare în probleme economice, politice și sociale, și susține, cu tărie, că nu există o altă alternativă viabilă pentru supraviețuirea civilizației, decât o conducere unică a unei comunități globale. Astfel de aserțiuni întăresc ideea că globalizarea este un proces, discret, planificat cu mult înaintea conștientizării sale publice.

Bibliografie:

1. Bădescu, I. (2006) – *Noopolitica*, Editura Mica Valahie, București
2. Brăilean, T. (2005) - *Grădinile lui Akademos*, Editura Junimea, Iași
3. Brăilean, T. și Zaharia, R. (2009) - *Uniunea Europeană și economia globală*. Suport de curs, Centrul de Studii Europene al Universității ”Al.I.Cuza”, Iași
4. Brzezinski, Z. (1971) - *Between Two Ages: The Technotronic Era*, The Viking Press, New York
5. D' Agostino și alții (1997) - *100 fiches pour comprendre la mondialisation*, Bréal, 1997

²⁸ ***Dosarele Clubului de la Roma 1965-1984, Finnish Association for the Club of Rome, Editori: Pentti Malaska, Matti Vapaavuori. Disponibil la: <http://www.clubofrome.at/archive/pdf/dossiers.pdf> .

6. Daly, H.E. (1998) - *Population and economic globalization. Maltus again*, Organization & Environment, ProQuest Central
7. Dieckhoff A., și Jaffrelot C. (2004) - *La résilience du nationalisme face aux régionalismes et à la mondialisation*, Critique internationale
8. Epstein, G. (1996) - *International capital mobility and the scope for national economic management*, În R. Boyer & D. Drache (Eds.), *States against markets*, London: Routledge
9. Friedman, T. L. (2001) - *Lexus și măslinul: cum să înțelegem globalizarea*, București, Editura Fundației PRO
10. Friedman, T.L. (2005) - *Pământul este plat. Scurtă istorie a secolului XXI*, Polirom
11. Ghose, A.K. (2001) - *Global economic inequality and international trade*, International Labour Organization, 2001
12. Goldsmith, E. (1996) - *Global trade and the environment*, în J. Mander & E. Goldsmith (Eds.), *The case against the global economy*, San Francisco: Sierra Club.
13. Goldsmith, E. (1997) - *Can the environment survive the global economy?* The Ecologist Vol. 27 No. 6, disponibil la <http://www.edwardgoldsmith.org/34/>
14. Griffin, K. (2003), *Economic Globalization and Institutions of Global Governance*, Development and Change, Volume 34, Issue 5
15. Hymer, S.H. (1970) - *The Efficiency (Contradictions) of Multinational Corporations*, The American Economic Review Vol. 60, No. 2, Papers and Proceedings of the Eighty-second Annual Meeting of the American Economic Association, published by: American Economic Association
16. Jaumotte și alții (2008) - *Rising Income Inequality: Technology, or Trade and Financial Globalization?*, IMF Working Paper No. WP/08/185, Washington
17. Kissinger, H. (2008) - *Globalization and its discontents*, International Herald Tribune
18. Kuznets, S. (1901-1985) - *Economic Growth and Income Inequality*. The American Economic Review, Vol. 45, No. 1., 1955, pp. 1-28, disponibil la: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1811581?uid=3738920&uid=321382403&uid=2&uid=3&uid=60&sid=21100817835071>.
19. Lindert, P. și Williamson, J. (2002) - *Does globalization make the world more unequal?* în M.D. Bordo, A.M. Taylor and J.G. Williamson (eds.) *Globalization in historical perspective*
20. Milanovic, B. și L. Squire (2005) - *Does Tariff Liberalization Increase Wage Inequality? Some Empirical Evidence*, World Bank Policy Research Working Paper No. 3571. World Bank, Washington

21. Martin, P. și Schumann, H. (1999) - *Capcana globalizării: atac la democrație și bunăstare*. Editura Economică
22. Moraru, D. (29 Ianuarie 1999) - *Pledoarie pentru o economie mondială în slujba umanității*, “Curentul”
23. Mudde, C. (2004) - *Globalisation: The Multi-Faceted Enemy?*, Cerc Working Papers Series, No.3
24. Scheuerman, W. (2010) - *Globalization*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2010 Edition), Edward N. Zalta (ed.), articol disponibil la: <http://plato.stanford.edu/archives/sum2010/entries/globalization/>
25. Scholte, J. A. (2002) - *What Is Globalization? The Definitional Issue* – Again, CSGR Working Paper Nr. 109/02
26. Stiglitz, J. E. - *Globalization and its discontents*, W.W. Norton & Company, Londra, 2003, p.5
27. Tiemstra, J. P. (2007) - *The Social Economics of Globalization*, Association for Social Economics
28. Tănăsescu, F. (2006) - *Doctrină și instituții politice*, Ediția a IV-a, București, Editura Fundației România de Mâine
29. Tung, D.T., (2002) - *Contradictions of Economic Globalization*, Nature, Society, and Thought, ProQuest Central
30. Vitali, S., Glattfelder, B. și Battiston, S. (2011) - *The network of global corporate control*, PLOS ONE Volume: 6 Issue: 10
31. Waltz, N. (1999) - *Globalization and government*, Political Science and Politics, Vol.32, Nr.4
32. Weisbrot și alții (2002) - *The relative impact of trade liberalization on developing countries*, Briefing Paper, Washington, DC: Center for Economic and Policy Research, Disponibil la: <http://www.cepr.net/Will%20Trade%20Make%20Developing%20Countries%20Rich-FINAL3.pdf>

*** *The Club of Rome „The Dossiers” 1965-1984*, Finnish Association for the Club of Rome (FICOR), Editori: Pentti Malaska, Matti Vapaavuori. Disponibil la: <http://www.clubofrome.at/archive/pdf/dossiers.pdf>.

*** *Growing Income Inequality in OECD Countries: What Drives it and How Can Policy Tackle it?* la Forumul OECD Pentru Depistarea Inegalității, Paris, 2 Mai, 2011.

*** Raportul comisiei mondiale pentru Dimensiunea Socială a Globalizării, *A fair Globalization. Creating Opportunities for all*, 2004, p. Xii, disponibil la: <http://www.ilo.org/fairglobalization/report/lang--en/index.htm>

*****OECD - *Growing Income Inequality in OECD Countries: What Drives it and How Can Policy Tackle it ?*** la Forumul OECD Pentru Depistarea Inegalității, Paris, 2 Mai, 2011.

*** Oxfam International, *Rigged Rules and Double Standards: Trade, Globalisation, and the Fight Against Poverty*, Oxford: Oxfam International, 2002,. Disponibil la: <http://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/rigged-rules-and-double-standards-trade-globalisation-and-the-fight-against-pov-112391> .

***Oxfam America, *Global Finance Hurts the Poor: Analysis of the impact of North-South private capital flows on growth, inequality and poverty*, Boston: Oxfam America, 2002. Disponibil la: http://attac-typo.heinlein-support.de/extern/finanzmarkt/cd/texte_abc/o/oxfam_america_report_global_finance.pdf

***2012 World Hunger and Poverty Facts and Statistics, disponibil la: <http://www.worldhunger.org/articles/Learn/world%20hunger%20facts%202002.htm>

***www.oecd.org

***www.wto.org